

Szegedi Gábor

„Én úgy tudom, vádlott tudomással bírt arról, hogy én nem vagyok tisztességes nő”

A peremre vetettek lázadása és a Horthy-kor szexualpolitikája

Korán volt még, reggel hét óra, amikor 1941. december 12-én, a Magyar Királyi Rendőrség detektívjei betöréses lopás ürügyén behatoltak egy hetedik kerületi lakásba a Munkás utcában, a Keleti pályaudvar környékén. A betörőt ugyan nem sikerült elkapni, de horogra akadt egy szerelmespár, Móric és Erzsí. akiket egy ágyban találtak, levetkőzve. Be is vitték őket azonnal az örsre, ahol a rendőri jelentés szerint bevallották, hogy már két hónapja együtt vannak. Móric állítólag tudott a fajvédelmi törvény életbelépéséről, de nem érdekelt, míg Erzsí azt mondta, nem is hallott arról, hogy keresztény nőnek zsidó vallású férfival nem szabad nemileg közöszlenni. Abban a drámai pillanatban vagyunk, amikor Magyarország a náci Németországgal váll-vállvetve háborúzik a Szovjetunió ellen, hadban áll Nagy-Britanniával és lojalitása jeléül épp hadüzenetet továbbít egy másik világhatalomnak, az Egyesült Államoknak. Ezzel egy időben a pesti detektívek lakásokat, hálószobákat, közös ágyakat vizslatnak, szerelmes leveleket elemeznek, és szomszédok, társbérlok, házmesterek megfigyeléseit rögzítik aprólékosan. Mindennek a háttérében az október 10-én életbe léptetett *1941. évi XV. törvény* állt, amely többek között a következőket fektette le:

9. §

Nemzsidónak zsidóval házasságot kötni tilos (...)

15. §

Vétséget követ el és három évig terjedhető fogházzal, hivatalvesztéssel és politikai jogai gyakorlásának felfüggesztésével büntetendő az a zsidó, aki magyar honos tisztességes nemzsidó nővel házasságon kívül nemileg közöszl, vagy aki magyar honos tisztességes nemzsidó nőt házasságon kívüli nemi közöszlés céljára a maga vagy más zsidó részére megszerez, vagy megszerezni törekszik

A zsidó származású Móricot és a „nemzsidó” Erzsít tehát azért vitték be az örszobára, hogy kicsikarják belőlük legintimebb titkaikat és így kiderítsék, vétettek-e a törvény ellen, és ha igen, milyen büntetést érdemel mindezért a zsidó Móric. A rendőr jelentésével ellentétben Móric december 12-i vallomásában tagadta a nemi viszonyt: *az elmúlt éjjel Némethnével egyágyban fekve, levetkőzve találtak, ennek ellenére is azt állítom, hogy nem közöszltem vele.* Négy nappal később, december 16-án a törvényszék vizsgálóbírája előtt mégis megváltoztatta a vallomását, és beismerte, hogy a házas, de külön élő Némethnével októberben összeköltöztek, de hogy abban a meggyőződésben volt, hogy bűncselekményt

nem követ el. A beismerést követően még megjegyezte: *Rendőrségen a detektívek megverték azonban sérülési nyom rajtam nincs; detektívek elleni eljárást nem kérem.* Feltételezhető, hogy az új, megváltoztatott vallomás a fizikai erőszakkal szoros összefüggésben állt, és ekkor úgy tűnt, gyerekjáték lesz börtönbe juttatni Móricot. Kívált, hogy Némethné Erzsébet még 12-én azt vallotta, hogy hetente többször, rendszeresen közösködtek október közepe óta. Móricot előzetes letartóztatásban tartották egészen a január 22-i főtárgyalásig, mivel *fogvatartásának okai jelenleg is fennforognak.* Azaz, féltő volt, hogy ha szabadon védekezhet, akkor újra visszaköltözik Erzsébethez és ott folytatják, ahol abbahagyták.

A fogházból előállított : A rendőrségen tett és
most előttem felolvasott vallomásomat megváltoztatom. És előadom, hogy én
német körülbelül 4 évvel ezelőtt ismertem meg, aki már akkor férjese asszony volt
azonban férjével rossz házasságot élt és így közöttünk már akkor szorosabb kapcsolat-
állott fenn Közben azonban férjével kibékült és ekkor szorosabb kapcsolat közöttünk
megszűnt. Ujabban kb. f. október közepe óta összeköltöztünk, de már ezt megelőzően is
volt közöttünk szorosabb kapcsolat és ezen idő óta állandóan együtt éltünk. Abban a
meggyőződésben voltam, hogy bűncselekményt nem követek el azsal, hogy né-
vel, mint keresztény nővel nemi életet élek. ~~XXXXXXXX~~
V. bíró: Köszlöm az előzetes letartóztatást fenntart- végzést azsal, hogy
terhelt felfolyamodással élhet.
Terhelt: Tudomásul veszem és megnyugszom. Rendőrségen a detektívek
megverték azonban sérülési nyom rajtam nincs; detektívek elleni eljárást nem kérem.

„Móric” rendőrségi vallomásából

A fenti törvény alapján házasodni nem volt szabad tehát zsidókkal, a házasságon kívüli viszonyt illetően viszont nem volt ilyen egyszerű a szabály, hisz csak a zsidó férfiak és a keresztény nők közötti kapcsolatot büntették, mi több csak *magyar honos tisztességes nemzsidó nővel* nem volt szabad liezont kezdeményezni, azaz a nem tisztességesek nem tartoztak a törvény védelme alá. A törvény megalkotói vélhetően arra gondoltak, hogy a prostituáltak, csakúgy mint a zsidók, egy alacsonyabb rendű, csapongó és érzéki, azaz semmiféleképpen nem a keresztény-nemzeti szexualitás képviselői. Épp ezért testük, valamit utódaik testének tisztasága erősen kétséges volt, tehát nem kellett védeni a faji beszennyeződéstől. Más szavakkal: a nemzethez csak az a tisztességes keresztény nő tartozott, aki a zsidó férfiakat elkerülte. Álma felett pedig maga az állam örködött.

Azt viszont mégse írhatták a törvénybe, hogy *prostituáltakkal* tilos a szeretkezés, mert nagyon kevés volt a bejegyzett kéjné. A nők (és, kis számban, férfiak) nagy része illegálisan, titokban űzte e tevékenységet, az ugyanis, aki hajlandó volt regisztrálni magát, rendszeres és kötelező rendőrorvosi vizsgálatoknak volt kitéve, és a társadalom erkölcsi

megvetése miatt alig-alig volt számára visszaút a polgári életbe. Maradt tehát a jogilag azelőtt soha nem definiált, és épp ezért sok-sok értelmezésre lehetőséget adó „tisztes nő” a törvényben. A fajgyalázási perek sok esetben épp ezért arról szóltak, hogy a zsidó férfi, vagyis a védelem igyekezett bebizonyítani a nő nem tisztességes voltát, különösképp, ha a nő szegény sorból származott, tehát a társadalmi helyzetéből fakadóan feltételezhatték róla, hogy olykor prostitúcióra kényszerül. Erzsi a rendőri jelentésben mint *gyárimunkásnő* szerepel, de a vallomásaiban már *pincérnő* került a foglalkozás rubrikába.

Az 1942 január 22-i főtárgyalás Móric vallomásaival indult, aki egy megtört ember hangján szólalt meg: *a vádat megértettem, bűnösnek érzem magam (...). akkor már több, mint két hónapja együtt éltem vele és az együttélés alatt szerelmi viszonyt folytattunk. Tudomáson van arról, hogy Némethé nem zsidó, keresztény származású, de azt nem tudom, hogy magyar állampolgár-e vagy sem. Egyebet előadni nem kívánok.*

Ezt követően lépett be Erzsi a tárgyalóterembe és a feje tetejére állította a tárgyalás menetét: *nem felel meg a valóságnak, hogy én vádlottal a kérdéses alkalommal közösültem volna (...) amikor a detektívek megjelentek vádlott az én nagy megdöbbenésemre hirtelen beugrott az ágyamba, hogy rejtsem el.”* A vélhetően elképedt elnök elé tárta korábbi vallomását, de Erzsi továbbra is tagadott, sőt, hozzátette: *Én úgy tudom, vádlott tudomással bírt arról, hogy én nem vagyok tisztességes nő. Több ízben razziák során elő voltam állítva és toloncházban is voltam. (...) Bárcám nincs. Csak alkalmanként fogadok férfitvendégeket, akiktől a közösülésért pénzt is elfogadok.*

Azt is hozzátette, hogy eredeti vallomása nem teljesen volt önkéntes, mert a rendőrök (akik megverték Móricot) őt azzal fenyegették meg, hogy hat hónapra internálótáborba küldik ha nem vallja azt, hogy szerelmi viszony volt köztük.

Szerencsére Móric vette a lapot és következő megszólalásakor már azt válaszolta: *Én tudtam, hogy Némethné nem tekinthető tisztességes nőnek: Emlékezetem szerint a közösülésért én is adtam pénzt neki, de hogy mennyit azt már nem tudom.* Nyomatékosításként Erzsi odacitálta főbélrlőjét is, egy izraelita vallású kocsis, aki készségesen elárulta, hogy *sokszor keresik és különböző időben férfiak; így nagyon gyakran egy vasutas és egy titkár. Az is sokszor előfordul, hogy Némethné reggel jött haza. Ilyen esetekben néha 10-20 pengőt is átadott feleségemnek lakbér fejében.* A bíróság a hirtelen fordulatot követően ítélet helyett nyomozáskiegészítést rendelt el, hogy kiderítsék, mi az igazság Erzsi „tisztes nő” mivoltát illetően. Sőt, Móricot azonnal hazaengedték mert *figyelemmel a főtárgyalás adataira, nem kellett tartani a megszökésétől.*

Nem véletlen, hogy Erzsi ezt a forгатókönyvet dolgozta ki. A törvény úgy szólt, *magyar honos tisztességes nemzsidó nővel házasságon kívül nemileg közösül* tehát ha egy ilyen perben valaki azt akarta elérni, hogy a férfit ne ítéljék el, ezeket kellett valahogyan kétségbe vonni. Legtöbb esetben a magyar nem volt kérdéses és könnyen kideríthették anyakönyvi iratok segítségével. A *nemzsidó* szintén iratoktól függött és bár 1942-ig még volt lehetőség arra, hogy a nő áttérjen a zsidó vallásra, ismerünk olyan példát, ahol súlyosító körülményként vette figyelembe a bíróság a nő áttérését, mivel *sértettet nyilván minden lelki meggyőződés nélkül, kizárólag saját érdekében, joghátrányokkal bíró vallásváltoztatásra bírta reá.* A házasságon kívül természetesen ugyanennyire nehezen volt vitatható, de érdekes, hogy az a törvény, ami a *fajtisztaságot* kívánta védeni, a egyes házasságban élőkkel tulajdonképpen semmit nem kívánt kezdeni. Megkérdőjelezhatték még

azt, hogy *nemileg közösültek*, tudunk olyan esetről is, ahol azzal védekeztek, hogy bár történt köztük valami, de pont a behatolással járó nemi aktusra nem került sor. Az első fokú bíróság ezért nyakatekert szexuálbiológiai fejtegetésbe kezdett, hogy mindezek ellenére mégis elítélje a zsidó gyanúsítottat: *A szóban lévő 1941. XV. t.c. általános rendelkezései szerint ugyanis a törvényben védett jogi érdek a magyar fajtisztaság a törvény célja tehát a magyar fajta vértisztaságának megőrzése illetve a zsidó vérbeütéstől való megóvása. Következésképp habár a törvény bűncselekményt megállapító 15 paragrafusának első bekezdés első tételében „nemileg közösült” kifejezés fordul elő mégis a kir. büntetőtörvényszék jogi nézete az, hogy a törvény általános célját és a védett jogi érdeket tartva szem előtt a szóhasználat helyes értelmezése szerint minden olyan nemi érintkezést kell ezalatt érteni, mely a nő megtermékenyítését már eleve nem zárja ki. Nem lehet a törvény végrehajtása szempontjából tehát elfogadni az erőszakos nemi közösülés bűncselekményének kapcsán kifejlődött bírói gyakorlat ama megállapítását, hogy a nemi közösülés csak akkor történt meg, ha a férfi hímveszője a női szeméremtestbe bevezettetett. Köztudomású ugyanis az, hogy a férfi ondójának a női szeméremtest bejáratához, a szeméremajkakhoz való jutása megtermékenyülést eredményezhet mert a sperma saját mozgásával a szeméremtest belsejébe is juthat és a ott a petével egyesülhet.*

Erzsi magyar honos volt, keresztény családból származott, házasságon kívüli kapcsolatról volt szó, ráadásul egy ágyban találták őket reggel 7-kor, vagyis nem lett volna könnyű azzal védekezni, hogy nem történt közösülés. Móric felmentéséhez tehát, csakúgy mint sok más ügyben, a *tisztességes nő* maradt az egyetlen bizonyítás út.

A bíróság a főtárgyalást követően az erkölcsrendészethez fordult és kiderítették, hogy Némethné 7 esetben volt a Toloncházba titkoskéjteltségért előállítva, 2 esetben felmentve a többi esetekben közigazgatásilag lett megbüntetve. 1942 áprilisában Erzsi részletes vallomást tett, ahol kerekre szerkesztette a történetet: férjétől 1941 elejétől költözött el, néhány hónapig a közösből rámaradt háztartási javak (párnák, stb.) eladásából élt, majd májustól a Kertész utcai Víg-tanyában volt pincérnő ahol 30 pengőt keresett hetente, onnan két hónap után elment, ismét holmijai eladásából tartotta fenn magát, majd újból pincérnő lett, heti 25 pengős bérrel. 1941 tavaszától volt két férfiismerőse (a főbérő említette meg nem nevezett vasutas és titkár), akik rendszeresen fizettek neki. Az egyikkel havonta többször is találkozott és attól egy összegben 100 pengőt kapott minden hónapban, a másik csak havi egyszer jött, tőle 30-40 pengőt folyt be. Tehát Erzsi ismét egyértelművé tette: ő nem tisztességes nő, de azért nem teljesen válogatás nélkül és bárkivel, hanem csak a két állandó kuncafttal közösült. Mi több, 1941 novembere óta mindkettővel megszakadt a kapcsolat, mert az egyiknek gyomor baja volt, a másik meg elmaradozott. A bűnvádi eljárást 1942 augusztus 1-jén szüntették meg, az ügyészség ugyanis ejtette a vádat.

„Némethné Erzsí” (a nevek kitaláltak)

Nem lehet biztosan tudni, hogy mi vette rá Erzsit, hogy 1942 januárjában újraírjon egy már lefutottnak hitt történetet azzal, hogy az egyáltalán nem mellékes „tisztesség” kérdésében maga ellen vall. Az egyik lehetséges magyarázat az lenne, hogy Móric pénzt ajánlott fel neki ezért (erre más perekben volt is példa), de ez azért kevésbé hihető, mert egy mátravidéki faluból elszármazott, állástalan, vagyontalan kereskedősegédről beszélünk, aki alkalmi pincérkedéssel kereste meg a napi betevőt és a tárgyalást megelőzően hónapokig előzetesben volt. A másik, és sokkal valószínűbb ok: a szerelem. Azt minden bizonnyal felmérte, hogy rá csak legfeljebb pár nap toloncház várhatott, és persze az említett stigma, de internálótábor nem. A történetet egyébként is ügyesen pozicionálta azzal, hogy csak két múltbeli kuncsaftot említett, bizonyára azért, hogy ne tegye ki magát adminisztratív vagy közegészségügyi kényszereljárásnak. Móricnak azonban, ha ő „tisztességes” marad, legrosszabb esetben három év börtön jutott volna egy olyan rendszerben, ahol már egyszer kihallgatás során megverték. Cselekedhetett persze Erzsí szintiszta humanizmusból is, de azt tudjuk, hogy volt már korábban viszonyuk, együtt laktak két hónapja, és hogy egy decemberi reggelen 7 órakor egy ágyban találták őket - vagyis vélhetően több volt közöttük mint lakótársi kapcsolat. Mi több, Erzsí szerelmét, Móricot is meglephette új vallomásával, hisz Móric egészen addig gondolhatta azt, hogy Erzsí „tisztességes”. Igaz, azt sem lehet kizárni, hogy titkos kéjelgésért csak azért állították elő ilyen sokszor, mert pincérnőként dolgozott egy piros lámpás környéken és ez akkoriban gyakran elegendő ok volt a hatósági vegzatúrára.

Erzsi személyében tehát egy hősnő képe rajzolódik ki, aki egy megalázó és kíméletlen jogi procedúrából mentette ki szerelmét úgy, hogy önmagát tette ki közvetlen környezete megvetésének. Az ellenállás e példájának története talán azért oly felemelő, mert mutatja, hogy a társadalom peremére vetetteknek is, ha elég bátran és okosan cselekszenek, akadhat lehetőségük arra, hogy megkérdőjelezzék a hatalmi viszonyokat, kifordítva egy kicsit a rendszert a sarkaiból. 1942 augusztusában tehát *happy end* volt e kis történet vége, de epilógusként annyi elmondható, hogy egy, a 60-as évekből származó dokumentum alapján Erzsi ekkor nem első férjével, de nem is Móriccal, hanem egy harmadik férfival élt házasságban. Móricról pedig tudunk semmit, hogy vajon az 1944-es, még kíméletlenebb időszakot sikerült-e túlélnie.